

Från *Fjärde internationalen* 3/1980.

Pierre Frank

Stalinfenomenets historia

Recension av *Jean Ellenstein, Stalinfenomenets historia* Arbetarkulturs, förlag, 1977.*

Äntligen kan vi säga, utan att bli anklagade för antisovjetism, att de i Moskva fängslar folk på grund av deras politiska åsikter. Äntligen kan vi säga att ”*Bekännelsen*” inte är en anti-kommunistisk film. Äntligen kan vi protestera mot det fula trick som regeringen i Östtyskland spelat Wolf Biermann. Detta är möjligt idag, sedan Marchais givit klarsignal. Men varför är det så, att det som igår fortfarande var antikommunism och antisovjetism, inte längre är det idag? Från Marchais och ledarskapet i Franska kommunistpartiet (fortsättningsvis PCF) får vi, idag liksom igår, bara tvärsäkra uttalanden, inga förklaringar. Idag som igår, har vi bara att tro på deras ord.

Vill vi veta mer om stalinismen får vi vända oss till Jean Ellenstein. Han är idag PCFs auktoriserade historiker och dessutom prorektor inom C.E.R.M. (Centrum för marxistiska studier och forskning – en institution som officiellt drivs av PCF), vilket har till en av sina uppgifter att skola PCF-kadern i Sovjetfrågan. Dessutom var han nyligen PCFs kandidat i fyllnadsvalet i femte arrondissementet i Paris, där han speciellt symboliserade ”tjugoandra PCF-kongressens linje”. Rustad med så många titlar gav han för inte så länge sedan ut en redogörelse för ”Chrusjtjovrapportens begränsningar och betydelse”, För ungefär ett år sedan publicerade han en bok med titeln ”*Histoire du phénomène Stalinién*”,¹ vilken gör det möjligt för oss att förstå betydelsen av och begränsningarna hos antistalinismen, om inte hos författaren så åtminstone hos PCF. För Ellenstein publicerar inte en bok om ett så känsligt ämne utan att först fått klartecken från Place du Colonel Fabien (PCFs huvudkvarter).

Denna bok innehåller många fakta som gör den användbar när man skall övertyga en medlem i kommunistpartiet som inte vill tro på fakta om Stalins oräkneliga brott, om Trotskijs roll både under Oktoberrevolutionen och som skapare av Röda armén och om de lögners som Moskva sänder ut om Sovjetunionen o.s.v. Vilken enorm skillnad jämfört med tidigare skrifter! Otvivelaktigt skulle den chocka vem som helst som under årtal fullständigt svalt den apologetiska prosan och bländats av en ljusblå himmel utan moln.

För detta ändamål är det nödvändigt att flitigt använda boken, vilket rekommenderades i en artikel i tidskriften *Quatrieme Internationale*.² Vi skall också diskutera den, men inte för att visa vad den kan användas till, utan för att visa vad som måste förkastas i den. För alla dem som inte inväntade att Ellenstein skulle upptäcka många av dessa saker, är hans bok fortfarande inte en sanningsenlig historik över Sovjetunionen och stalinismen. Precis som en halvfull flaska också är halvtom, är en bok som behandlar historia, även om den bara innehåller några halvsanningar, lögnaktig. Vi skall inte gå igenom *Stalinfenomenets historia* sida för sida för att peka på alla de punkter som behöver klargöras eller korrigeras – de är för många. Inte heller skall vi diskutera den åtskillnad som Ellenstein gör mellan termerna ”stalinfenomen” och ”stalinism”. Vi är inte intresserade av semantiska frågor, utan av hur han använder termerna när han skall förklara vad som hänt och vad som händer i Sovjetunionen.

* På marxistarkivet: [Stalinfenomenets historia](#)

¹ Editions Bernard Grasset 1975. På svenska *Stalinfenomenets historia*.

² Se J. F. Godchaus kritik i *Quatrieme Internationale* nr 22 hösten 1975

Det han har bibehållit av stalinismen

En sak bör stå klar från första början: samtidigt som Ellenstein erkänner Trotskijs roll i Oktoberrevolutionen är han lika oärligt antitrotskistisk nu som förr:

”Vi måste betänka att trotskismen av år 1931 inte var densamma som i våra dagar när den utmärks av antisovjetism och en dogmatisk tillbakablickande strategi”³

Han bevisar inte sina påståenden, särskilt inte anklagelsen om antisovjetism. För honom är helt enkelt vår revolutionära strategi ”förlegad” till skillnad från den reformistiska vägen till socialismen.

Men det är inte bara antitrotskismen som Ellenstein bibehållit av stalinismen. Till denna måste läggas metoden att välja de opponenter som passar honom, vilket är helt i stil med de ”marxistiska veckor” under vilka stalinisterna roar sig med att diskutera med alla slags filosofiska, historiska och ekonomiska riktningar, samtidigt som man systematiskt struntar i de marxister som inte politiskt ställer upp på PCFs gällande linje. Ellenstein är bara något skickligare; han väljer det som passar honom hos t.ex. Trotskij eller Deutscher för att ned-sabla en Bettelheim.⁴ Han tvekar inte att ta till förvanskningar för att bekämpa trotskismen. T.ex. talar han om ”Rizzi, en italiensk trotskist” när det är allmänt känt att den senare bekämpade Trotskijs analys av Sovjetunionen som en arbetarstat och att Trotskij utförligt vederlade Rizzis teorier om ”byråkratisk kollektivism”, vilka senare togs upp av Burnham. Med utgångspunkt från en olycklig formulering hos Rakovskij om Sovjetunionen fastslår Ellenstein felaktigt att Trotskij själv i *Den förrådade revolutionen* var osäker om Sovjetunionen skulle kunna betecknas som en arbetarstat.⁵

Vad Stalins person beträffar, gör han sitt bästa för att ställa honom i ljusan dager:

”... Stalin vid revolutionens början var rik på erfarenheter av skilda slag, däribland internationella relationer”⁶

Detta sista påstående är helt enkelt osant! Stalin lämnade Ryssland bara för två, tre korta utlandsvistelser, i samband med ryska partikongresser och för att skriva en broschyr om den nationella frågan. Det är en överdrift att kalla detta ”internationella relationer.” Ellenstein gör också Stalin till ”en begåvad popularisator” av marxismen.⁷ Som kontrast fastslår han att Trotskij ”var aldrig annat än medelmåttig taktiker, och trivdes bättre i krislägen än i perioder av relativt lugn”.⁸ Ungefär som Alice i Underlandet, har Ellenstein ett slags uppochnevänligt kriterium för talang och medelmåttighet – och även när det gäller naturen hos historiska perioder. Revolutionsperioden, 1917-23, är för vår författare en period av ”krislägen”, medan den stalinistiska perioden, när alla gamla bolsjeviker och miljoner sovjetmedborgare likviderades (han medger antalet), är en period av ”relativt lugn”.

Förvanskad historia

Vi kan sträcka oss så långt att vi ger Ellenstein rätt att missta sig om personer och historiska perioder. Han har full rätt att ogilla revolutionära stormar och föredra lugna vatten. Men är det möjligt att grövre förvränga de händelser som utmärkte stalinismens framväxt än att skriva:

³ *Stalinfenomenets historia* sid. 112 not 13 [sidhänvisning till bokupplagan]

⁴ a.a. sid. 214

⁵ a.a. 214

⁶ a.a. sid 48

⁷ a.a. sid 76

⁸ a.a. sid 63-64

”Det är mycket betecknande att inte en enda av partiledarna – trots den oenighet som fanns mellan dem under åren 1923-27 – hade ifrågasatt de politiska institutioner som upprättats år 1922”.⁹

Detta är ren lögn! Trotskij å ena sidan och 46 andra bolsjevikledare å andra sidan krävde redan 1923 att partiet skulle demokratiseras. Den Förenade oppositionen upprepade detta krav 1926 och -27 i en plattform där man också förespråkade att statsapparaten kraftigt skulle nedskäras. Om detta viktiga dokument har Ellenstein inte ett enda ord att säga. Han talar inte heller om för läsaren att Oppositionen redan 1923 (i Trotskijs fall så tidigt som 1922 i hans rapport till SUKP:s 11:e kongress) krävde industrialisering och planering. När det gäller denna tidsperiod betonar han bara det faktum att Bucharin, till skillnad från Stalin, ville gå långsamt fram med att industrialisera landet och uttrycker sin förvåning över att Stalin skulle ha satt den i full rullning. I stället för att hänvisa till Trotskij eller Deutscher, som Ellenstein måste anse vara alltför vänligt inställd till Trotskij, kunde Ellenstein ha använt sig av professor E.H. Carr (vars verk han bara nämner när de passar hans teorier) – en icke marxistisk historiker, men en historiker som mycket samvetsgrant samlat ihop en enorm mängd dokument som han mycket skickligt använt sig av för att skriva Sovjetunionens historia. Han skulle ha upptäckt:

(a) att planering och industrialisering accepterades först efter det att Oppositionen under fem år fört kamp mot Stalin och Bucharin, den senare gjorde t.o.m. gällande att man byggde socialismen ”med snigelns hastighet”,¹⁰

(b) att både Stalin och Bucharin förnekade kulakfaran ända till slutet av 1927,

(c) att Stalin, som den kortsynte byråkrat han var, började ändra kurs först när han stötte på hindret och då anammade han en politik som föreföll nära Oppositionens, men med metoder och en rytm som denna inte alls förespråkade. Längre fram skall vi ge ytterligare exempel på Ellensteins sätt att skriva historia.

Det är å andra sidan sant att han helt riktigt betonar de otillräckliga ansträngningarna som gjordes för att förverkliga demokratin, något som snart skulle sätta sin prägel på den fortsatta utvecklingen av den ryska revolutionen: ”... bristen på demokrati ligger bakom Stalinfenomenets uppkomst och triumf”.¹¹ Ellenstein säger också, helt korrekt, att förhållandena under inbördeskriget tillsammans med Rysslands historiska efterblivenhet, inverkar negativt på den demokratiska utvecklingen i landet. Men han framhåller alltför mycket på denna punkt och tillgriper då, avsiktligt eller ej, ett gammalt argument av socialdemokratiskt ursprung som använts av alla fiender till bolsjevismen.

Det var också Lenins fel!

Förutom de objektiva förutsättningarna hävdar Ellenstein att ett visst ansvar för denna avsaknad av demokrati och därmed också stalinfenomenet, faller på Lenin:

”Det ryska och sovjetiska... experimentet utvecklades inte via någon politisk demokrati... Även Lenin, som angrep dessa frågor utifrån en sund teoretisk insikt, underskattade alltid demokratins betydelse, eftersom han utgick från sina egna ryska erfarenheter och assimilerade de demokratiska enbart utifrån... (Han) kan åskådliggöra de revolutionära processerna enbart genom sina egna erfarenheters förvända och förvändande lins ...”¹²

⁹ a.a. sid. 62

¹⁰ SUKPs 15:e kongress

¹¹ a.a. sid. 120

¹² a.a. sid. 145

”År 1918, och kanske inte heller år 1923, kunde Lenin veta att socialismen, även om den utgjorde en övergång från kapitalism till kommunism, skulle vara i många decennier och att staten skulle få en allt större roll.”¹³

Vilka orimliga felaktigheter döljer sig inte i dessa få meningar. Lenin, som ville att varje kokerska skulle kunna fylla styrandefunktioner, underskattade således alltid, enligt Ellenstein, demokratins betydelse p.g.a. att han bar ryska glasögon som förvrängde hans egen erfarenhet! Inte som dessa duktiga franska demokrater, (i stil med Marchais) som har god syn och klart kan urskilja saker och ting i demokratins och den borgerliga parlamentarismens klara atmosfär. Och stackars Rosa Luxemburg, som samtidigt som hon polemiserade mot Lenin om bland annat arbetardemokrati, förlöjligade de som ansåg ”den borgerliga demokratins hönsgrädd vara den institution som var kallad att genomföra den mest fantastiska sociala omvälvningen i historien”.

Det andra citatet från Ellensteins bok innehåller en fullständig stalinistisk revidering av marxismen. Varken Marx eller Lenin (i ”Staten och revolutionen”) sade att ”socialismen utgjorde en övergångsperiod från kapitalism till kommunism, under vilken staten skulle komma att spela en allt större roll”. De talade om två stadier hos det kommunistiska samhället – ett lägre stadium som de betecknade som socialistiskt och ett annat, högre, som de kallade för det genuina kommunistiska samhället. De gjorde följande åtskiljning mellan dessa två stadier:

(a) i det lägre stadiet är fördelningsprincipen ”samma mängd produkter för samma mängd arbete” vilket fortfarande förutsätter ”den borgerliga rättens trånga synsätt”, medan det högre stadiet karakteriserades av maximin ”av var och en efter förmåga, till var och en efter behov”;

(b) i kommunismens högre stadium, d.v.s. i överflödets rike, kommer staten att försvinna helt, medan den i det lägre stadiet, från och med proletarietets maktövertagande, bara kommer att börja vittra bort:

”Statens ’bortdöende’ i den gängse, allmänt utbredda – om man så får uttrycka sig – massomfattande föreställningen innebär otvivelaktigt att undanskymmande, om inte rent av ett förnekande av revolutionen. En sådan tolkning är emellertid den grävsta förvrängningen av marxismen. .. Engels (tatar) här om att den proletära revolutionen ”upphäver” bourgeoisins stat, medan orden om bortdöendet hänför sig till resterna av det *proletära* statsväsendet *efter* den socialistiska revolutionen. Den borgerliga staten ”dör” inte ”bort” enligt Engels utan ”upphävs” av proletarietet under revolutionen. Det som dör bort efter denna revolution är den proletära staten eller halvstaten... Om ”bortdöendet... talar Engels alldeles klart och bestämt då det gäller epoken *efter* ”statens besittning av produktionsmedlen i samhällets namn ”d.v.s. *efter* den socialistiska revolutionen...”¹⁴

Den borgerliga statens avlösning av den proletära är omöjlig utan en våldsam revolution. Den proletära statens upphävande d.v.s. upphävandet av varje stat överhuvudtaget, är omöjlig på ett annat sätt än genom ’bortdöendet’¹⁵

Det stämmer att Marx’ och Engels’ teori om den proletära diktaturens stat, under den period som följer omedelbart efter maktövertagandet, utgick ifrån uppfattningen att revolutionen skulle äga rum i ett utvecklat kapitalistiskt samhälle. Problemet komplicerades av det faktum att varken Ryssland eller de andra länder där kapitalismen avskaffats, var utvecklade kapitalistiska länder (utom Tjeckoslovakien och Östtyskland, där dock omvälvningen framförallt åstadkoms genom militär intervention). Det är på grund av detta som dessa samhällen, i vilka det var nödvändigt att först åstadkomma den ”primitiva ackumulation” som de föregående

¹³ a.a. sid. 147

¹⁴ Lenin, ”Staten och revolutionen” i *Valda verk* band 2, sid. 236-237, Progress, Moskva/arbetarkultur, Stockholm 1974

¹⁵ *Ibid.*, sid. 239

regimerna inte lyckats med, idag fortfarande är övergångssamhällen till socialismen (det lägre stadiet av kommunismen) snarare än riktiga socialistiska samhällen.

Viktigast av allt är att varken Marx eller Lenin föreställde sig att den sociala ojämlikheten skulle öka och att staten skulle spela en mer och mer betydande roll efter maktövertagandet – vilket skedde under Stalin, som försökte rättfärdiga sin politik teoretiskt. Det var han som så tidigt som 1935 framhöll att ”socialism” hade fullbordats i Sovjetunionen och att man nu skulle gå vidare till nästa fas, kommunismen. Det var också han som uppfann ”teorin” att ju längre man kommer i det socialistiska uppbygget, desto mer skärps klasskampen, vilket inte leder till att staten ”vittrar bort” utan till att den stärks som repressiv apparat, för vilket Moskvarättegångarna var ett uttryck. På detta plan har Ellenstein uppenbarligen bibehållit hela den stalinistiska ”teorin” men, och här är han inkonsekvent, han vill inte ha repressionen. Vi kanske har misstagit oss, men vi har inte träffat på en enda hänvisning till statens bortvittrande i hans bok.

Att kosta på sig lyxen av en revolution...

De omständigheter som fick Lenin att underskatta demokratin och att betrakta övergrepp på denna som en norm för den socialistiska revolutionen ledde enligt Ellenstein också till Kominterns strategiska misstag i fråga om de utvecklade kapitalistiska länderna:

”Det som år 1919 framstod som en norm skulle under de följande åren framstå som ett undantagsfall, och som en följd därav kom den av den Kommunistiska Internationalen (ursprungligen) antagna strategin att visa sig stämma dåligt överens med den faktiska situationen i de kapitalistiska länderna. Den stämde å andra sidan mycket bättre överens med situationen i de koloniala länderna, där den nationella befrielseörelsen kunde föra människorna mot den socialistiska revolutionen utmed vägar som historiskt skiljde sig från den ryska revolutionens, men liknade den däri att de demokratiska processerna spelade en liten roll.”¹⁶

Det strategiska schemat, eller i klartext, den revolutionära vägen förmodas vara undantaget. Men, har den andra lösningen, den parlamentariska vägen av gradvis utveckling av den borgerliga demokratin, som anges vara lagen och inte undantaget, någonsin lett till en seger för socialismen? Detta är en fråga som Ellenstein inte ställer sig. Borde den revolutionära vägen ha följts i Frankrike och Italien efter Andra världskriget? Låt oss lyssna till vår socialistiska strateg:

”Dessa båda länder hade befriats av anglosaxerna, och även om deras folk så hade önskat, vilket inte var fallet, kunde de inte unna sig lyxen av en revolution, som amerikanerna och engelsmännen skulle ha dränkt i blod, utan att Sovjet kunde ha ingripit...”¹⁷

”Lyxen av en revolution” – för att unna sig den måste man vara vietnames, och ställas ansikte mot ansikte med en halv miljon amerikanska soldater, efter att ha kämpat mot japanska och franska trupper. Goda européer, vars förfäder erövrade några ganska bräckliga demokratiska rättigheter som inte uppskattas av Ku Klux Klan och nazister inte uppskattar), kan inte nå socialismen genom revolution. I stället kommer de att köras dit i lyxvagnar.

Vad kan man säga om den ”ringa betydelsen av demokratiska processer” för de länder som var kolonialisierade innan kapitalismen störtades? De kan nöja sig med en EPA-socialism. Det är inte ett direkt rasistiskt uttalande, men det stinker likväl.

¹⁶ *Stalinfenomenets historia* sid. 148

¹⁷ *Stalinfenomenets historia* sid. 148

Thermidor

Vi kommer nu till ett annat exempel där Ellenstein i egenskap av historiker försöker framställa stalinismen som någonting som stärker den socialistiska revolutionen, något som Trotskij, inte skulle ha förstått

”... han (Trotskij) förstod inte att Thermidor var en förlängning av den borgerliga revolutionen med andra metoder, i andra former och även med andra personer. Bonaparte konsoliderade den borgerliga revolutionen på samma sätt som Stalin genomförde den socialistiska”.¹⁸

Under de år stalinismen var på uppgång användes begreppet Thermidor i Sovjetunionen på ett sätt som ofta var förvirrat. Trotskij erkände detta och i februari 1935 skrev han en självkritisk pamflett för att ge sin *slutgiltiga* åsikt i frågan. Där kan vi läsa följande:

”1794 års Thermidor åstadkom ett överförande av makten från vissa grupper i Konventet till andra, från en sektion av det segerrika ”folket” till andra skikt. Var Thermidoren kontrarevolutionär? Svaret på denna fråga beror på hur vid betydelse vi, i ett givet fall, ger begreppet ”kontra-revolution”. Den sociala omvälvningen 1789-93 var borgerlig till sin natur. Till innehållet begränsade den sig till att ersätta det statiska feodala ägandet med det ”fria” borgerliga ägandet. Den kontrarevolution som skulle ha ”motsvarat” denna revolution borde ha strävat efter att uppnå ett återupprättande av de feodala ägandeförhållandena. Men under Thermidoren gjordes inte ens ett försök i denna riktning. Robespierre sökte sitt stöd bland hantverkarna, Direktoret inom mellanbourgeoisin. Bonaparte allierade sig med bankerna. Alla dessa förändringar – vilka naturligtvis inte bara hade en politisk utan också en social innebörd – ägde emellertid rum på det nya borgerliga samhällets och den nya borgerliga statens grundval. *Thermidoren var en reaktion som verkade på revolutionens sociala grundval...* Naturligtvis jämför vi dagens Kremlbonapartism med bonapartismen under bourgeoisins uppgång och inte under dennas nedgång... Ur den synvinkel som vi är intresserade av, är skillnaden i den sociala grundvalen för de båda typerna av bonapartism, den med jakobinskt och den med sovjetiskt ursprung, mycket viktigare. I det förra fallet handlade det om att befästa den borgerliga revolutionen genom att utrota dess principer och dess politiska institutioner. I det senare fallet rör det sig om att konsolidera arbetar- och bonderevolutionen genom att krossa dess internationella program, dess ledande parti, dess sovjeter... Napoleon förde en kamp inte bara mot den feodala världen utan också mot ”packet” och mot små- och medelbourgeoisins demokratiska sammanslutningar... Stalin försvarar Oktoberrevolutionens erövringar inte bara mot den feodala och borgerliga kontrarevolutionen utan också mot arbetarnas krav, deras otålighet och missnöje. Han krossade vänsterflygeln som uttryckte de oprivilegierade arbetande massornas lagbundna historiska och framstegsvänliga tendenser. Han skapade en ny aristokrati genom extrema löneskillnader, privilegier, titlar o.s.v.”¹⁹

Vi kan se att Trotskij inte ”förstod” innebörden av den stalinistiska Thermidoren respektive av den borgerliga Thermidoren. Han skulle ha behövt en Ellensteins skarpsinne för detta! ”Med andra metoder, i andra former och även med andra personer” säger Ellenstein. Men hur? Stalin ”fortsatte” den socialistiska revolutionen genom att utplåna varje atom av demokrati i Sovjetunionen och genom att avrätta den överväldigande majoriteten av ledarna och deltagarna i Oktoberrevolutionen. Var och en konsoliderar revolutionen på sitt sätt.

”Stalinfenomenets” natur

Men vad är det då som enligt vår historiker ligger bakom detta ”stalinfenomen”? Han skriver en mening som förtjänar att bevaras åt eftervärlden: ”Företeelsen var alltså begränsad i tiden och rummet och inte någon för den historiska, nutida eller framtida socialismen historiskt given nödvändighet”.²⁰

¹⁸ a.a. sid. 103

¹⁹ Trotskij, *Writings 1934-5*, sid. 168, 181

²⁰ *Stalinfenomenets historia* sid. 71

En företeelse som är ”begränsad i tiden och rummet”. Vad finns det för något i denna vår värld på jorden, förutom den Helige ande, fantomer, ektoplasmer och liknande, som inte är ”begränsade i tiden och rummet”. Socialismen och kommunismen kommer också att vara det. Stalinismen var naturligtvis inte ens i Sovjetunionen en oundviklig, ödesbestämd nödvändighet – trotskisterna sade detta för länge sedan, och det var just därför Trotskij och Oppositionen kämpade mot stalinismen från det ögonblick den tog sina första steg. Var är då den sociala naturen hos detta fenomen som är begränsat ”i tiden och rummet”? Ellenstein ifrågasätter partiet och statsbyråkratin men han gör det i termer som måste studeras noga:

”Antalet statstjänstemän ökade starkt och närmade sig en improduktiv nivå. Heltidssysselsatta partiarbetare och funktionärer inom statsapparaten åtnjöt ofta materiella, politiska och intellektuella fördelar, vilket gav dem vissa privilegier jämfört med folket. Det skulle emellertid stå i strid med fakta att tala om en ny klass av ”privilegierade” byråkrater, vilket vissa trotskister gjorde på trettioalet och senare.”²¹

”Det kan medges att en – minimal – del av arbetsprodukten, vilken inte fördelades bland lönearbetarna (i form av löner) utan som staten tog hand om, i oproportionerlig grad monopoliserades av stats- och partifunktionärerna. Detta är förvisso en konsekvens av byråkratifenomenet, men skillnaden mellan det och talet om mervärde och en byråkratklass är enorm... Dessa... förmåner... tillät vissa att leva bättre än andra sovjetmedborgare... men detta räcker verkligen inte till att konstituera skapandet av en ’byråkratklass’. Det existerar förvisso sociala orättvisor under socialismen, men hur utopiskt vore det inte att tro att det inte kunde göra det!”²²

”Det är förvisso sant att stalinfenomenet var byråkratiskt, men därmed menas att byråernas roll var viktigare än massornas och att administrativa beslut vägde tyngre än ekonomiska stimulanser. Detta innebär att ekonomin kunde vanskötas, att städerna kunde administreras illa och kolchoserna skötas dåligt till följd av beslut av tjänstemän som var inkompetenta, oansvariga, inte kunde leva upp till sitt ansvar eller var korrupta... Denna sjuka var inte specifikt socialistisk... Den kan återfinnas i alla kapitalistiska länder.”²³

För det första: det som är ”motsatsen till sanningen” är att tillskriva Trotskij och trotskisterna, inberäknat dagens, åsikten att sovjetbyråkratin är en klass. Hur många dispyter och splittringar har inte Fjärde Internationalen erfarit p.g.a. denna fråga om huruvida byråkratin är en ny klass eller en privilegierad social kategori i arbetarstaten. Armén och kyrkan representerar inte klasser utan sociala kategorier. Men det hindrar dem inte att under vissa omständigheter styra en stat baserad på t.ex. kapitalistiska ägandeförhållanden. I Sovjetunionen är ägandeförhållandena av socialistisk karaktär. Trots detta är det inte proletariatet, utan byråkratin som ända sedan Stalin på ett despotiskt sätt styr samhället.

För det andra: Ellenstein förringar medvetet de fördelar och privilegier som byråkratin åtnjuter i Sovjetunionen. Han säger dessutom att man måste vara utopisk om man tror att sociala orättvisor inte kan finnas under socialismen. Det är riktigt, men det är inte det saken gäller. Under Stalin kämpade regimen inte, som den borde ha gjort, mot sociala orättvisor under uppbygget av socialismen: *den ökade dem*. Hela dess politik gick i den riktningen – *på arbetarnas bekostnad*. Här reviderar Ellenstein återigen Marx och Lenin och glömmer att de entusiastiskt applåderade Pariskommunens beslut att, som ett led i kampen mot byråkratin, betala sina valda representanter och funktionärer en lön som inte överskred en yrkesskicklig arbetares. Den unga sovjet-regimen förmådde, trots att den var uppbyggd på arbetar- och bonderåd, inte göra så mycket. Under de första åren var den p.g.a. knappheten och kaderflykten från staten och ekonomin bara förmögen att upprätthålla denna norm bland

²¹ a.a. sid. 99,

²² a.a. sid. 215-16

²³ a.a. sid. 216

medlemmarna i kommunistpartiet. Till och med denna regel avskaffades när Stalin fick makten över partiet.

Ytterst ser Ellenstein i byråkratin inte en privilegierad social kategori utan bara dåliga metoder och inkompetenta och oansvariga människor – precis som i ett kapitalistiskt samhälle. Men varken, under ett kapitalistiskt styre eller i Sovjetunionen, är det brist på kompetenta, ansvarsfulla och okorrumpade byråkrater. Man kan inte förklara en social regim eller politiska strukturer med individuella misstag. Ellensteins ståndpunkt står fullständigt i strid med trotskisternas uppfattning om Sovjetunionen som en regim baserad på en privilegierad byråkrati, som för att vidmakthålla sig själv och för att utvidga sina privilegier, obarmhärtigt slog till och avrättade de som försvarade arbetarklassens krav. Då denna byråkrati misslyckades att finna en stabil social position som svarade mot de nya produktionsförhållandena, fann den sig självt tvingad att försöka utse en högsta skiljedomare materialiserad i en person, runt vilken de utövade en kult.

Socialism i ett land

Ellenstein försvarar ”teorin” om ”socialism i ett land”:

”Oppositionen – den från 1923 eller 1925-26 – hade begått det stora misstaget att inte inse nödvändigheten av detta slagord vilket kunde fattas av bondemassorna, därför att det implicerade ett fördömande av ett offensivt revolutionärt krig och därför av all äventyrspolitik”.²⁴

”Socialism i ett enda land var den enda möjliga vägen omedelbart efter revolutionens nederlag i Europa.”²⁵

Han hänvisar inte till de hårklyverier som Bucharin kom med för att rättfärdiga ”socialism i ett land”, utan till mera jordnära saker. Att vara anhängare av den internationella revolutionen är för honom framför allt att vara en äventyrare som förespråkar offensiva revolutionära krig – vilket är en oärlig förvrängning av Oppositionens ståndpunkter. Enligt Ellenstein var det nödvändigt att skapa en ideologi för bönderna och för de utmattade massorna i allmänhet – en ideologi som uppenbarligen passade byråkraterna, som tyckte att revolutionen hade varat tillräckligt länge och att det var dags att rädda de privilegier och andra fördelar som var nödvändiga för ett bättre liv.

Ellenstein erkänner att Hitlers maktövertagande ”var ett område på vilket Stalin hade ett stort ansvar”.²⁶ Men han inser inte att den stalinistiska politiken under den s.k. ”tredje perioden”, vilken påskyndade Hitlers seger genom att gå emot arbetarnas enhetsfront mot nazismen, var en av de mest förödande frukterna av ”teorin” om ”socialism i ett land”. Stalin insåg att, för att kunna bygga denna socialism inom Sovjetunionens gränser, var nazismens maktövertagande (som han trodde skulle skapa en instabil regim) att föredra framför en regering som inbegrep världsimperialismens socialdemokratiska bihang.

Låt oss i denna fråga lägga till att Ellenstein framställer det som om Bucharin, till skillnad från Stalin, hade insett det nazistiska hotet mot Sovjetunionen. Som stöd för detta påstående inflikar han några rader från ett tal som hölls på SUKPs 17:e kongress 1934 (d.v.s. *efter Hitlers maktövertagande*) – rader, som för övrigt dränks i en hyllning till Stalin och som inte kommer med någon alternativ politik. Å andra sidan ägnar Ellenstein inte en rad, inte ett ord i sin bok åt Trotskijs talrika texter från åren mellan 1929 och 33, värda all uppmärksamhet, där han varnar för hotet från Hitler och propagerar för en enhetsfront av de kommunistiska och socialdemokratiska partierna för att bekämpa detta hot. Texter som ådrog honom den mest

²⁴ a.a. sid. 67

²⁵ a.a. sid. 224

²⁶ a.a; sid. 109

avskryvda stalinistiska förtalskampanj, vilken banade väg för de kommande ”Moskvarättegångarna”.²⁷

Låt oss till sist när det gäller Stalins utrikespolitik nämna ytterligare en lögn, det finns inget annat ord för det, från ”stalin-fenomen”- historikern. Enligt honom var det efter Hitlers maktövertagande nödvändigt att anamma en annan politik: ”... den enda strategi som tycktes kunna spärra vägen för nazismen och andra slag av fascism, nämligen ”demokrati eller fascism”.²⁸ Resultatet av detta var folkfrontspolitiken. Men, tillägger han:

”Kominterns sjunde kongress konfirmerade denna politik. Olyckligtvis försvårade stalinfenomenet tillämpningen av denna nya politik och förhindrade i stor utsträckning att den gavs den nödvändiga teoretiska dimensionen”²⁹

Detta är helt fel. Folkfrontspolitiken hindrades aldrig av Stalin. speciellt inte i Frankrike och Spanien. Vi hittar ingen hänvisning i Ellensteins bok till spanska revolutionen, där folkfrontspolitiken strategi ”demokrati eller fascism” användes med känt resultat. De som vid den tiden, på ett mer eller mindre ingående sätt, hävdade att det var nödvändigt att inte lita till den borgerliga demokratin för att besegra fascismen eftersom fascismen närdes av den borgerliga demokratins oförmåga att vidmakthålla det kapitalistiska systemet; de som sade att fascismen bara kunde besegras genom en socialistisk revolution, de anklagades då för att vara ”hitler-trotskister”. Moskvarättegångarna, den första inträffade praktiskt taget samtidigt med utbrottet av spanska inbördeskriget, var knivhugg som Stalin riktade lika mycket mot den spanska revolutionen, som mot Sovjetunionen självt.

Stalinismens kvarlevor ... på mentalsjukhusen

Innan vi börjar undersöka stalinismen närmare in på knutarna, bör vi fråga oss vad det blivit av Sovjetunionen idag. Följande är vad Ellenstein har att säga:

”De yttringar av ”nystalinism” som kan finnas är rester från det för gångna: de är en följd av vanor, etablerade administrativa strukturer och attityder vilka det som bekant är svårt att förändra”.³⁰

Publikationer förbjudna av censuren, deportationer till läger, landsförvisningar, internering av oppositionella på mentalsjukhus, den militära interventionen i Tjeckoslovakien för att installera en ny centralkommitté i kommunistiska partiet etcetera... allt detta är bara kvarlevor från det förgångna. Liksom hela stalinfenomenet beror dessa kvarlevor på ryssarnas vanor – de som aldrig upplevt demokrati. Dessutom är det ju så svårt att ändra på folks läggning och sinnelag... Det är precis som om jag lyssnat till min specerihandlare: i dessa ord avslöjas Ellensteins småborgerliga mentalitet i hela sin nakenhet. Är det inte målet för arbetarrörelsen att ändra samhället och på så sätt även vanor, attityder och moral? Om ledarna i Sovjetunionen är så osedvanligt ljumma i denna fråga, vad skall då de arbetande massorna i detta land göra? Vilket program föreslår Ellenstein dem? Vi hittar ingenting om detta i hans bok. Vi får väl anta att boken är skriven i namn av ickeinblandning i broderpartiets inre angelägenheter, denna hycklande formel som tillåter kommunistpartierna i väst att sjunga Sovjetunionens lov i varje fråga hur obetydlig den än är, men att inte säga någonting om de brott

²⁷ I fråga om nazismen gör Ellenstein också en räd, i ett helt annat område än stalinismens. Han skriver ”De stora demokratiska kapitalistiska staterna i väst hade inte förstått nazismens nya karaktär och det hot mot civilisationen som den stod för” (a.a. sid. 143). Okunniga stackare som vi var, trodde vi att det existerande kapitalistiska imperialistiska demokratier, som var ute efter mervärde, och inte ”demokratiska kapitalistiska stater”, intresserade av civilisation. Det är förmodligen ”trotskistisk dogmatism” att säga att Churchill, Roosevelt och de Gaulle (satte igång krig) för att försvara sina egna imperialisters positioner mot de tyska imperialisternas anspråk.

²⁸ a.a. sid. 262-63

²⁹ a.a. sid. 181, 182

³⁰ a.a. sid. 130

som begåtts: det längsta de kan gå idag, flera årtionden efteråt, är att på ett föga övertygande sätt säga att de inte längre instämmer i en del av Kremledarnas handlingar, det är allt.

Det är Kominterns och de andras fel!

Låt oss lämna den stalinska in- och utrikespolitiken på regeringsnivån, för stalinfenomenet rör mer än det. För trots ”teorin” om socialism i ett land begränsade sig stalinismen inte till Sovjetunionen och drog sig inte för att blanda sig i broderpartiernas affärer. Tvärtom, den drabbade alla kommunistpartier i världen. Det Ellenstein skriver om denna fråga är minst lika felaktigt som det han t.ex. skriver om Sovjetunionen. Varför följde kommunistpartierna Stalin så träget i alla hans lögnen och brott? För Ellenstein var det helt enkelt Kominterns fel:

”De utländska kommunistpartierna deklarerade att det rörde sig om lögnen och borgerlig propaganda... Informationen filtrerades i huvudsak via sovjetiska överlöpare som flytt till väst (Krivitskij, Orlov, Kravtjenko), via Trotskij och trotskisterna och via forskningscentra vid universiteten i de imperialistiska länderna... De kommunistiska partierna och deras ledare hade alla skolats av Komintern. Den Kommunistiska Internationalen hade gjort det villkorlösa försvaret av Sovjetunionen till en av hömpelarna i sin politik”³¹

Stalins offer hade också del i detta:

”Hur kunde man tvivla på komplotten när man hört Zinovjev och Kamenev förklara att de var agenter åt Gestapo och hade planerat att mörda medlemmar av politbyrån?”³²

Lägg till det ”kalla kriget” och ni förstår varför ”så många välmenande människor, särskilt utomlands ”under så lång tid kunde luras av Stalin.”³³ Det är sant att en väldig massa arbetare trodde på alla dessa lögnen, trodde på alla dessa stalinistiska skändligheter. Men vad ska man säga om dessa ”välmenande” kommunistpartiledare som, t.o.m. långt efter det att Komintern hade upplösts, inte visste, inte visste ett skvatt! När vi ögnar igenom dessa sidor har just PCFs politiska byrå sagt att den höll tyst om Chrusjtjovrapporten därför att deras delegation på SUKPs 22:a kongress ombads att inte säga något. Idag är det deras tur att bekänna, att göra ”bekännelse” som ingen eller ingen terror har framtingat ur dem. De visste, men de sade ingenting och det hela började inte 1956. Det är säkert så att alla medlemmarna i centralkommittén ”inte visste” på precis samma sätt. Kanske t.o.m. några speciellt ointelligenta inte förstod någonting av vad som hände. Men de riktiga ledarna, de i politiska byrån, visste. De visste mycket väl vad som hände i Sovjetunionen och de *skänkte sitt bifall*. Dessa fina människor, som gjorde anspråk på att vara välkvalificerade, t.o.m. de enda kvalificerade ledarna av arbetarrörelsen, var icke desto mindre oförmögna att förstå att Kreml begick brott mot socialismen i Sovjetunionen. De visste – vi skulle vilja framlägga ett bevis som förmodligen förbigick den som lade fram det. Under den diskussion som följde visningen av filmen ”Bekännelsen” i fransk television tillfrågades bokens författare, Arthur London, av en tittare varför han inte hade bedyrat sin oskuld inför den domstol som dömde honom, varför han inte hade förnekat de uttalanden som hade framtingats ur honom under tortyr. Kontentan i hans svar: En sådan handling skulle ha varit meningslös. Jag kommer ihåg att när Krestinskij – f.d. Berlinambassadör och tidigare sekreterare i bolsjevikpartiet – hade försökt ta tillbaka sina uttalanden så hade de stängt av mikrofonen och fört ut honom ur rättegångssalen; och under nästa session erkände han allt som de tvingat honom att säga. Detta hände under den tredje ”Moskva-rättegången” 1938, där Krestinskij var svarande tillsammans med Bucharin och andra. London hade alltså noterat denna händelse och kom fortfarande ihåg den tjugo år efteråt, och visade därmed att han verkligen kände till vad som hade hänt i Moskva under de år då stalinismen stod på sin höjdpunkt. I likhet med andra kommunistledare förstod han

³¹ a.a. sid. 103

³² Se Arthur London [Bekännelsen](#), Stockholm 1973

³³ *Stalinfenomenets historia*, sid. 240

förmodligen inte motiven bakom Stalins politik – hans bok visar att han begripit regimens mekanik men inte vad stalinismen är; men det var en situation i vilken han ansåg sig själv maktlös och som han hoppades att han skulle klara sig igenom utan att något skulle hända honom personligen.

De visste och de använde samma metoder

Det var inte bara så att toppledarna, t.ex. Thorez, visste, de tillämpade också liknande metoder och en liknande politik som Stalin förutom det att man inte hade statsmakten. Ellenstein försöker i görligaste mån tona ner PCFs politik och metoder till den grad att de grundläggande dragen ändras:

”Kommunistpartierna i väst tillämpade den (Stalinkulten) i mildare form... ”Det fanns otvivelaktigt en viss glidning i PCFs attityd gentemot Stalin, vars kult de hade övertalats att hylla vid flera tillfällen... På teoretisk nivå hade det inte förskonats från stalinistisk dogmatism, men det vore motsatsen till sanning att utifrån det härleda argument mot PCFs följda politik, vilken faktiskt hade djupt grundad demokratisk praktik.”³⁴

Det är som fallet med den olyckliga oskulden som födde ett barn, men bar ett litet ett... Ellensteins formler är så förvridda att läsaren kan tro att PCF har utövat en Stalinkult och inte någon Thorezkult. Bara han har glömt bulletinerna och rekryteringskampanjen till ”Maurice Thorez' parti”, betjänarna, villorna och andra små gåvor till ”Frankrikes första stalinist”.

Tidningen ”Rouge” har redan påmint om de metoder som användes mot Marty och Tillon, metoder som beskrivits av den senare i en bok med den passande titeln ”En Moskvarättegång i Paris”. Tillon ”bekände” efter att ha tvingats att skriva text efter text tills dess han skrev en som passade ledarskapet. På detta sätt säkrade han, om än med svårigheter, en ömklig benådning. Senare, när han åter tog mod till sig och försvarade ”Marcellinvänstern”,³⁵ och avslöjade den behandling han utsatts för, utslöts han. Marty, som konsekvent vägrade att ge vika för denna behandling, denna moraliska tortyr, drevs ut ur partiet som en ”polisagent”. Idag säger de, med dämpad röst, att han hade en dålig karaktär. Polisman eller dålig karaktär, en sån futtig skillnad! ”Fallen” Marty och Tillon hade inget att göra med ”försvaret av SSSR”. Ändå är det som Ellenstein säger oss, att PCF alltid respekterat demokratin...

Låt oss ta ett annat exempel. Ellenstein skriver i sin bok:

”Inom biologin blev Lysenko överstepräst i en antivetenskaplig ’kyrka’ som kritiserade Mendels teser och betraktade dem som idealistiska.”³⁶

Lysenko ”kritiserade” Mendels teser. En sån försköning! En ”kritik” som bestod i att driva ett helt toppskikt av sovjetiska vetenskapsmän från laboratorierna och till och med i att fängsla dem. Men är PCF vitt som nyfallen snö i denna fråga? I brist på kunskap om vad som hände i Sovjetunionen borde ”historikern” Ellenstein åtminstone veta vad som hänt i hans eget parti. När Lysenkos stjärna uppenbarade sig på Moskvas himmel fanns det bland centralkommitté-medlemmarna i PCF en biolog och sorbonneprofessor. som dessutom tillhörde Francs-Tireurs generalstab under motståndstiden. Denne hette Marcel Prenant. Han protesterade mot Lysenkos teser och sade att de inte var vetenskapligt grundade. En annan medlem av centralkommittén, Aragon, vars kvalifikationer inom biologin fortfarande är okända för världen, publicerade ett specialnummer av ”Europé” som stödde Lysenkos teser. Det var Prenant som utslöts från centralkommittén, det var första steget mot hans avskiljande från partiet. Men Aragon är fortfarande med, och ingen har ännu hört den minsta ”självkritik” från honom eller

³⁴ Franska upplagan, sid. 245

³⁵ Detta var de smädande tillmäle som av PCF-ledningen användes för att karakterisera yttersta vänstern 1968. Marcellin var då de Gaulles inrikesminister.

³⁶ *Stalinfenomenets historia*, sid. 178

från partiet i Lysenkofrågan. Vi skulle lätt kunna skriva sida efter sida om olika ämnen, med mängder av citat som stöd, för att visa i vilken grad PCF följde Stalin – detta parti som länge (åtminstone till för en två, tre år sedan), även bland andra kommunistpartier ansågs vara Kremels favoritdept, precis som Frankrike var katolska kyrkans favorit. Vi skall begränsa oss till ett enda exempel.

”Laissez-les Vivre”³⁷

På grund av att det finns bättre och sämre exempel så är det en smakfråga. Under sitt ”uppbygge” och sin ”konsolidering” av socialismen, fick Stalin Sovjetunionen att ta ett stort steg bakåt i frågor som gällde kvinnan, familjen och barnen, och bland annat förbjöd abort på det mest skandalösa sätt, och övergav på detta sätt den unga revolutionära regimens djärva försök. Trotskij uttryckte sin indignation i kraftfulla ord i *Den förrådada revolutionen*: ”Filosofin hos en präst som också utrustats med gendarmens makt”, för att fördöma ett uttalande från en stalinistisk jurist, Soltz, som förklarar att en kvinna inte hade någon rättighet att avstå ifrån ”moderskapets glädje” eftersom det inte fanns några arbetslösa i ett socialistiskt samhälle.³⁸ Och vad gjorde PCFs ledare, under inflytande av Maurice Thorez och Jeannette Vermeersch, i denna fråga? De följde oförbehållsamt i Stalins fotspår och fördömde abort och preventivmedel på ett sätt som – förutom de socialistiska referenserna – skulle ha hedrat de som publicerar ”Laissez-les Vivre” (fransk organisation som är emot abort).

På femtiotalet attackerade Jeannette Vermeersch abort och preventivmedel i följande ordalag: ”Arbetarklassens kvinnor vill inte ha tillgång till bourgeoisins laster”. I en artikel i ”France-Nouvelle”, kallad ”Rättigheten till moderskap”, uttryckte sig Francois Billoux så här:

”Vi förklara för mödrar och för blivande mödrar att lösningen på deras svårigheter inte ligger i den illegala aborten av idag, lika lite som i legal abort imorgon och inte heller i att använda preventivmedel”. Maurice Thorez lyfte upp frågan till ett ”teoretiskt” plan: ”Partiet kan inte anta en anarkistisk teori vid en tidpunkt när det gör stora framsteg som nationens vägvisare och bär vårt folks hopp”.

Vid PCFs 14:e kongress (Le Havre 1956) hade Thorez övertalat partiet att anta teser där vi kan läsa:

”... den härskande klassen föredrar att propagera för nymalthusianismens inhumana doktriner som är *degraderande för individen* och *ödensedigra för landet*. Nymalthusianismen, ett ultrareaktionärt begrepp som den amerikanska imperialismens ideologer åter gjort till mode, är ett vapen i bourgeoisins tjänst för att avleda arbetarna från kampen för omedelbara krav, för bröd, för socialism”.

Nymalthusianska begrepp är en sak, abort och preventivmedel något helt annat. Man kan försvara de senare utan att det minsta dela nymalthusianska idéer. Hur som helst hade läkare och journalister, som var medlemmar i PCF, stora svårigheter med ledarskapet under denna period. Det skedde till och med uteslutningar ur partiet p.g.a. denna fråga. Idag håller PCF på att inta nya positioner för att inte hamna i bakvattnet på den allmänna opinionen. Men vi har inte hört av någon som helst ”självkritik” från PCFs sida. Så var fanns PCFs demokratiska politik? Dessutom, trots alla förändringar i dessa frågor, befinner sig PCF fortfarande på nivå med den simplaste småborgarmoral.

Thorez... antistalinist

I sina ansträngningar att försköna sitt parti och dess ledare går Ellenstein lite väl långt när han nämner Thorez' uttalanden till *The Times* (av den 19:e november 1946), där Thorez förutsåg

³⁷ ”Laissez-les Vivre” ”Låt dem leva”

³⁸ *Den förrådada revolutionen* Partisan 1969, s. 110 xxx

att marschen mot socialismen skulle ta andra vägar än den som de ryska kommunisterna följde. Ellenstein skriver:

”Detta uttalande... utgjorde ändå en viktig milstolpe i förkastandet av den stalinistiska teorin, eftersom det fälldes av generalsekreteraren i ett av de mäktigaste kommunistpartierna i den kapitalistiska världen”.³⁹

Thorez, mästare i kampen mot stalinismen på teoretisk nivå – nu har vi sett och hört allt. Detta uttalande förkastade inte stalinismen vare sig teoretiskt eller praktiskt. Det fastslog helt enkelt efter många års praktik att den politik som PCF följde inte var revolutionär, som ryssarnas 1917, utan reformistisk. Såsom i fallet med socialdemokratien, kom denna teoretisering flera år senare, som en bekräftelse på den dagliga praktiken.

Vi tror att vi gett tillräckligt med exempel på de politiska begränsningarna i PCFs ”anti-stalinism”, utan att ha glömt bort att Ellenstein är den som hitintills kommit längst på detta område. I vilket fall som helst skall vi behandla en typisk aspekt av ”förändringarna” hos PCF-ledarna innan vi går vidare och undersöker den politiska innebörden av deras nya uttalanden i Stalinfrågan.

Ingen moralisk kris

När man läser Ellensteins bok och följer de ofta grova förklaringarna och förvrängningarna skrivna av någon som läst en hel del, förmodligen mer än han verkligen skulle vilja kännas vid, frestas man att tro att han spelar idiot för att dölja åsikter som han inte vill ge uttryck för, eller ännu inte vill uttrycka offentligt, för att hjälpa PCF. Å andra sidan har han utsatts för kritik från vissa element inom själva PCF. Men både Ellenstein och hans kritiker agerar under ledarskapets skydd, av inte fullt kända skäl. I PCF-toppen existerar förmodligen menings-skiljaktigheter – som uppenbarligen inte kan förklaras i termer av sökande efter vetenskaplig sanning – angående vad som kan och måste sägas i sovjetfrågan. Om Ellenstein nu gravt komprometterar sig själv och partiet till en del, måste ledarskapet vara osäkert på de följder som dessa avslöjanden skulle kunna få för partiet.

Oavsett hans egen framtid försöker Ellenstein nu tjäna partiet väl med alla metoder det ärvt från stalinismen. Precis som PCF-ledaren Kanapa – som när han i den tidigare nämnda TV-debatten om ”Bekännelsen” tillfrågades om han någonsin skrivit en överdriven mening i stalinistisk anda svarade: förmodligen, jag kan inte vara säker och jag skäms inte för det – precis så säger Ellenstein:

”År 1975 är det lättare att göra en sansad bedömning av dessa ting... I motsats till vissa andra anser jag inte att jag förlösade min ungdom och uppoffrade den för ett tomt ideal”.⁴⁰

Med uttalanden som detta visar PCFs Kanapar och Ellensteinar att ingen moralisk kris har anfäktat dem. De höll på i årtal som förfalskare, köpte och sålde socialistisk högvaluta, och nu kommer de och säger: Vi gjorde det och vi känner ingen ånger, vi gjorde rätt som gjorde det. Det var nog bra med moraliska kriser hos några medlemmar i PCFs centralkommitté efter att de läst Chrusjtjovrapporten. Naturligtvis delar vi inte Robrieuxs höga tankar om Servin, Casanova, Pronteau etcetera... eller tror att de kunde ha lyckats med att förändra sitt parti. Men det står klart att de verkligen försökte ändra PCFs hållning, för vilket Thorez med hjälp av kanapar av olika slag, bröt ned dem eller uteslöt dem. Moraliska kriser är också fint för dessa ”medresenärer”, dessa intellektuella och dessa artister, som *utan några som helst krav på politiskt ledarskap*, vill stödja arbetarnas kamp för mänsklighetens befrielse genom att ge av sig själva och sina talanger. Dessa personer, grymt lurade av stalinisterna, vars kriser beskrivs mycket rörande i Simone Signorets bok ”La nostalgis n'est plus ce quelle était”

³⁹ *Stalinfenomenets historia*, sid. 247

⁴⁰ a.a. sid. 182 och 183

(Nostalgin är inte längre vad den brukade vara) och vilka inte hade något att förebrå sig själva personligen – dessa personer led en hel del. Men de män som verkligen var skyldiga, därför att de visste att de ljög, säger idag utan att skämmas: vi ljög, men vi gjorde rätt i att ljuga för det var för Partiets skull.

Detta ”Parti” blir till ett väsen som står över dem som utgör det och över samhället. En sådan attityd avslöjar att PCFs metoder, trots vissa förändringar i partiets dagspolitik, i grunden är desamma som stalinismens, även om de är än mer hycklande. Den senaste deklarationen från PCFs politiska byrå om ”Chrusjtjovrapporten” som förklarar att 20:e kongressens franska delegation kände till denna rapport, men lät på ryssarnas begäran bli att tala om den, är av en exempellös fräckhet. Med detta uttalande erkänner de att de lydde under Kreml och höll tyst om de brott som begåtts i Sovjetunionens, därför att de hade blivit ombedda om det. Vem skall tro dem när de säger att de inte visste? Hade de inte hållit tyst förut på ryssarnas begäran? Och vem skall tro dem när de säger: vi skall inte göra om det?

PCFs ”aggiornamento”

Detta gör det möjligt för oss att begripa PCFs nuvarande ”antistalinism” i dess djupaste mening. Just som påven Johannes den 23:e inkallade det andra Vatikanconciliet för att stävja krisen i katolska kyrkan genom en ”aggiornamento”, liksom Chrusjtjov försökte göra samma sak för Sovjetunionen vid den 20:e partikongressen: så är det också en ”aggiornamento” och inte en pånyttfödelse som PCF genomgår just nu. Med en ganska nämnvärd skillnad i Chrusjtjovs favör i jämförelse med Marchais och hans kanapar och Ellensteinar. Därför långt ifrån att ta avstånd från Thorez' oreserverade deltagande i Stalins alla missdåd och politiska brott, försöker de förringa dem eller förpassa dem till tystnaden. I detta avseende står de mycket närmare en Brezjnev än en Chrusjtjov.

PCF-ledningens argument, enligt vilket Partiet har erkänt sina fel och inte längre bör lastas för dem, är helt enkelt skrattretande. (Låt oss i förbigående notera hänvisningen till ”Partiet” i allmänhet – vilken sprider ledarskapets skuld till alla medlemmar, vilka inte var direkt ansvariga). Kan ett partis ledarskap förkasta, inte bara en eller annan av partiets speciella politiska ställningstaganden utan hela dess politik och metoder under flera årtionden, precis som man kastar bort ett par utslitna strumpor? Kan det göra detta, samtidigt som det förebrår Socialistpartiet (PS)⁴¹ för dess förgångna? Det kan inte på samma gång anklaga PS för att hålla fast vid Blums arv och själva förneka arvet från Stalin. Inget av de två massarbetarpartierna kommer någonsin att kunna skaka av sig de förräderier de begått mot socialismens sak. Ända tills nu är deras historia historien om dessa förräderier och brott.

Utän att göra anspråk på att ha uttömt ämnet PCFs nuvarande ”antistalinism”, måste vi också undersöka varför detta ”aggiornamento” inträffar just nu. Många personer har observerat att PCFs ledarskap, som så länge var det ledarskap bland kommunistpartierna som envist följde Moskvas linje, idag är ett av dem som med förvånade snabbhet söker markera sina skiljaktigheter på vissa punkter. Marchais förefaller idag, så långt det är möjligt, vara ännu skarpare mot Moskva än Berlinguer är. Vad har fått honom att bita i det sura äpplet? Marchais ”kvaliteter” – hans vulgaritet, hans oförmåga att uppskatta nyanser, en brutalitet som han med svårighet kontrollerar – har säkert betydelse för formen, men de förklarar inte sakens kärna. Han har inte en politisk byrå som lyder hans minsta vink i likhet med Thorez. Beslut i frågan om ”stalinismen” tillhör förmodligen dem som diskuterats mest i denna församling. PCF-ledningens nuvarande attityd måste framförallt förklaras av den speciella politiska situationen i Frankrike. PCF har bara uppfört sig så här i två, tre år. Varför?

---

⁴¹ PS = Parti Socialiste, Frankrikes socialdemokratiska parti

En spik i skon

När vänsterunionens gemensamma program undertecknades ropade PCF ”seger”. Var inte detta resultatet av femton års ansträngningar för att åstadkomma en sådan överenskommelse med Socialistpartiet? Det enda möjliga resultatet verkade vara en kraftigare tillväxt av partiet. PCF hade för tredje gången lyckats förena sig med PS, efter 1935 års Folkfront och efter-krigstidens tripartism. Alla de tidigare koalitioner hade lett till ett stärkande av eller en stabilisering av PCF, medan PS hade gått tillbaka, speciellt inom arbetarklassen. PCF hade blivit ”första arbetarpartiet” i Frankrike och t.o.m. så långt att det gjorde anspråk på att vara det enda arbetarpartiet. Vänsterunionen skulle ge samma resultat, trodde partiets ledarskap.

Men det resultat de räknat med förverkligades inte. Strax efter undertecknandet av det gemensamma programmet inträffade motsatsen. Från fyllnadsvalet i september 1974 och framåt visade PS att det var det som återhämtade styrka och vann röster, medan PCF stagnerade och faktiskt gick tillbaks något. Dessa tendenser har stärkts sedan dess och PS har i röster mätt blivit, ”Frankrikes första parti”. Förvisso är PCF fortfarande hegemoniskt på fabrikena. Men för ett parti som inte varit revolutionärt på länge och som ser fram emot att tillträda regeringsmakten genom parlamentariska medel, och t.o.m. ser detta perspektiv som realiserbart inom en nära framtid, är det en olycka att förlora röster och att bli lämnad på efterkälken av sin politiska bundsförvant. För sådana saker påverkar antalet och fördelningen av ministerposter. PCF har inget alternativ till Vänsterunionens politik. Både PCF och PS sitter fast i den och den som tog initiativ till en brytning skulle stå inför en katastrof.

Vad kunde PCF göra under sådana omständigheter? Som ni kanske minns var ledarskapets första reaktion att kraftfullt och rakt på sak attackera PS på en rad med punkter men det gav inget resultat. Ledarskapet påstod under polemikens förlopp att de inte behövde ta lektioner i demokrati av någon. Det var då som det insåg sin brist på trovärdighet i denna fråga och började uppleva sina band till Moskva som en spik i skon, vilken orsakade ordentlig smärta varje gång det tog ett steg. Från och med detta ögonblick har det, något högljutt, formulerat sina meningsskiljaktigheter med Moskva, och Ellenstein har kunnat skriva en bok ”om 22:a PCF-kongressens linje”. För denna linje består faktiskt i att de i stad och på land proklamerar sin kritik av stalinismen i den mest vulgära borgerliga demokratis namn. Att hejda stagnation och röstnedgång hur små de än är – detta är PCF-ledningens politiska målsättning. Men vad den vill åstadkomma är en sak, konsekvenserna av deras linje gentemot Moskva kommer att bli en helt annan.

Vem tjänar på PCFs antistalinism

I många år har PCF lyckats hålla flera järn i elden och gör det fortfarande. Kommunistiskt för en person, det var och det är demokratiskt för en annan, internationalistiskt för en tredje, revolutionärt för en fjärde, reformistiskt för en femte... etcetera. Men det kan inte hålla för evigt. Under händelsernas gång är ledsamma bakslag oundvikliga. På det patriotiska fältet föreföll de Gaulle mycket mera trovärdig i många röstares ögon, som tidigare röstat på PCF – det är väl känt att partiet förlorade nära en miljon röster 1958. Idag svänger pendeln åt vänster och vare sig vi gillar det eller inte, förefaller de Mitterand, trots sitt olyckliga politiska förflutna vara mer trovärdig än Marchais i frågor som rör demokrati och parlamentarism. Dessutom kommer PCFs ”antistalinistiska” kampanj att långt ifrån stärka PCF, den kommer framförallt att hjälpa Socialistpartiet. När Ellenstein skriver att Lenin hade fel i frågan om demokratin, att PCFs revolutionära perspektiv blev felaktigt efter 1923, att Komintern borde ha upplösts redan 1935, håller han, i skepnad av ideologiska argument, vatten på någras

kvarn, de som vill ”upphäva domen från Tours”.⁴² Han gynnar uppkomsten av en tendens inom PCF som så småningom vill återförenas med PS. Det är troligt att det inom PCFs ledarskap finns de som ser faran med ”22:a kongressens linje” och som försöker tona ner eller totalt utplåna några av Ellensteins argument – vilket förklarar en del av den kritik som riktats mot honom från partiets inre.

Hur som helst, inom ramen för vänsterunionens reformistiska politik – och PCF kan inte komma ifrån den – är det framförallt PS som kommer att skörda frukterna, särskilt bland de breda massorna. Dessa massor kommer absolut inte att påverkas av Ellensteins argument, som de är okunniga om, utan av betydligt mera påtagliga saker. De står idag inför två reformistiska partier vars politiska linjer i huvudfrågorna är nästan lika om inte identiska och vars skiljaktigheter, hur som helst, inte rättfärdigar existensen av två skiljda partier. Båda dessa partier har ett ganska skumt förflutet men Socialistpartiets förflutna förefaller dem vara lite mindre skumt än kommunistpartiets, som innehåller både Stalins ondskefulla namn och hans efterföljares illdåd. Ur valsynpunkt är det dessutom Socialistpartiet som har de största chanserna att ta röster från de borgerliga partierna och tjänar därför på ”rösta klokt”-tanken: Mitterand, republikens president, kanske; Marchais, absolut inte.

Men ”antistalinismen” kommer inte bara att hjälpa PS: PCF har också förlorat mark vänster ut alltsedan 1968 och det är bara början. Historien, denna gamla dam med en så nyckfull gång, så oväntad, så tvekande, som alltför ofta haltar, går in i återvändsgränder eller sjunker ner i kvicksand, gör slutligen vid vissa tillfällen revolutionära språng som för henne framåt. Vi kan med säkerhet förutsäga, i ljuset av juni 1936 och den stora krisen maj 68, att när hon åter tar sådana språng kommer PCF, även om det skulle vilja manövrera med hjälp av ”revolutionära” förslag – vilket inte skulle vara en lätt sak för det att göra – inte kommer att kunna dra fördel av dem. Precis som fallet var med de Gaulle och patriotismen eller Mitterand och demokratin, så kommer dess manövrer att få motsatt effekt. Det kommer att vara de som Partiet och Ellenstein idag stämplar som dogmatiska och förlegade och som de förut behandlade som ”hitlertrotskister”, som kommer att vinna de arbetande massornas uppmärksamhet.

---

⁴² Franska Socialistpartiets kongress i Tours i december 1920 röstade för att anta namnet ”kommunistiska” och ansluta sig till Komintern med en majoritet av två mot en. En liten högerminoritet avsplittrades och behöll namnet Socialistiska Partiet.